

๙. ตถาคตอุตตริกรณียาภาวปัญญา ๙

พระเจ้ามิลินท์ตรัสว่า "พระผู้เป็นเจ้านาคเสน พระผู้เป็นเจ้ากล่าวอยู่ว่า 'กิจที่จำต้องกระทำอันใดอันหนึ่ง กิจทั้งปวงเหล่านั้น ของพระตถาคตเจ้า สำเร็จแล้วที่ควงแห่งไม้โพธิ์นั้นเทียว, กิจที่จำต้องกระทำยิ่งขึ้นไป หรือความต้องก่อสร้างเพิ่มเติมกิจที่พระองค์ทรงกระทำแล้ว ไม่มีแต่พระตถาคต' ดังนี้. ก็ความหลักออกเรือนอยู่แต่ผู้เดียวตลอดสามเดือนนี้ ยังปรากฏอยู่. พระผู้เป็นเจ้านาคเสน ถ้าว่ากิจที่จำต้องกระทำอันใดอันหนึ่ง กิจทั้งปวงนั้นของพระตถาคตเจ้าสำเร็จแล้วที่ควงแห่งไม้โพธิ์นั้นเทียว, กิจที่จำต้องกระทำยิ่งขึ้นไป หรือความต้องก่อสร้างเพิ่มเติมกิจที่พระองค์ทรงกระทำแล้ว ไม่มีแต่พระตถาคต 'ไซ้ร้; ถ้าอย่างนั้นคำที่ว่า 'พระตถาคตเสด็จหลักออกเรือนอยู่แต่พระองค์เดียวตลอดสามเดือน' นั้นผิด. ถ้าว่าพระตถาคตเสด็จหลักออกเรือนอยู่แต่พระองค์เดียวตลอดสามเดือนไซ้ร้, ถ้าอย่างนั้น คำที่ว่า 'กิจที่จำต้องกระทำอันใดอันหนึ่ง กิจทั้งปวงเหล่านั้นของพระตถาคตเจ้าสำเร็จแล้วที่ควงแห่งไม้โพธิ์นั้นเทียว, แม้นั้น ก็เป็นผิด. ความหลักออกเรือนอยู่แต่ผู้เดียว ย่อมไม่มีแก่บุคคลผู้ที่กระทำกิจเสร็จแล้ว, ความเป็นผู้หลักออกเรือนอยู่แต่ผู้เดียว ย่อมมีแก่บุคคลยังมีกิจจำต้องกระทำถ่ายเดียว. เหมือนธรรมชาติบุคคลที่มีพยาธิความเจ็บไข้ขึ้นเทียว มีกิจจำต้องกระทำด้วยเภสัชคือต้องรักษาด้วยยา, บุคคลไม่มีพยาธิ จะมีประโยชน์อะไรด้วยยา คือ ไม่ต้องเยียวยาด้วยเภสัช, บุคคลผู้หิวขึ้นเทียว มีกิจจำต้องกระทำด้วยโภชนะ คือ จะต้องบริโภคอาหาร บุคคลผู้ไม่หิว จะต้องการอะไรด้วยโภชนะ ข้อนี้ฉันใด; ความหลักออกเรือนอยู่แต่ผู้เดียว ไม่มีแก่ บุคคลที่ได้กระทำกิจเสร็จแล้ว, ความหลักออกเรือนอยู่แต่ผู้เดียว ย่อมมีแก่บุคคลที่ยังมีกิจจำต้องกระทำถ่ายเดียว ฉะนั้นนั้นเทียวแล. ปัญหาแม้นี้สองเงื่อน มาถึงพระผู้เป็นเจ้าแล้ว, ปัญหานั้น พระผู้เป็นเจ้าพึงขยายคลายออกให้ข้าพเจ้าสิ้นสงสัยเกิด."

ถ. "ขอถวายพระพร บรรดากิจที่จำต้องกระทำอันใดอันหนึ่งกิจทั้งปวงนั้น ของพระตถาคตเจ้า สำเร็จแล้วที่ควงแห่งไม้โพธิ์นั้นเทียว, กิจที่จำต้องกระทำยิ่งขึ้นไป หรือความก่อสร้างเพิ่มเติมกิจที่พระองค์ได้ทรงกระทำแล้ว ย่อมไม่มีแต่พระตถาคต อนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้าหลักออกเรือนอยู่แต่พระองค์เดียวแล้วตลอดสามเดือน. ความหลักออกเรือนอยู่แต่ผู้เดียวแล เป็นกิจมีคุณมาก, พระตถาคตเจ้าทั้งหลายแม้ทั้งปวง เสด็จหลักออกเรือนอยู่แต่พระองค์เดียวแล้ว จึงบรรลुความเป็นพระสัพพัญญู, พระตถาคตเจ้าทั้งหลายนั้นมาระลึกถึงความหลักออกเรือนอยู่แต่ผู้เดียวนั้นว่า มีคุณได้กระทำแล้วดี ย่อมเสพความหลักออกเรือนอยู่แต่ผู้เดียวนั้น. อุปมาเหมือนนุรุชได้พรแต่สำนักของพระมหากษัตริย์แล้ว รวยทรัพย์และโภคะขึ้นแล้ว มาระลึกถึงพระมหากษัตริย์นั้นว่า เป็นผู้มั่งคั่งได้ทรงกระทำไว้แก่ตนด้วยดีแล้ว หมั่นไปสู่วิวาตที่เป็นที่บำรุงของพระมหากษัตริย์เนื่อง ๆ ฉนั้นใด, พระตถาคตเจ้าทั้งหลายแม้ทั้งปวง เสด็จหลักออกเรือนอยู่แต่พระองค์เดียวแล้ว จึงบรรลुความเป็นพระสัพพัญญู, พระองค์มาทรงระลึกถึง

ความหลีกเลี่ยงใจอยู่แต่ผู้เดียวนั้นว่า มีคุณได้กระทำดีแล้ว ย่อมเสพความหลีกเลี่ยงใจอยู่แต่ผู้เดียวนั้น ฉะนั้นนั้นเกี่ยวแล.

อีกอย่างหนึ่ง บุรุษที่กระสับกระส่าย เสวยทุกข์เวทนาเป็นไขหนักเข้าไปเสพหมอแล้ว จึงถึงความสวัสดิ หายโรคหายไข้แล้ว มาระลึกถึงหมอนั้นว่า เป็นผู้ที่มีคุณ ได้กระทำดีแล้วแก่ตน หมั่นเข้าไปเสพหมอนั้นเนื่อง ๆ ฉนใด, พระตถาคตเจ้าทั้งหลายแม้ทั้งปวง เสด็จหลีกเลี่ยงใจอยู่แต่พระองค์เดียวแล้ว จึงถึงความเป็นพระสัพพัญญู, พระองค์มาระลึกถึงความหลีกเลี่ยงใจอยู่แต่ผู้เดียวนั้นว่า มีคุณ ได้กระทำดีแล้วแก่พระองค์ จึงทรงเสพความหลีกเลี่ยงใจอยู่แต่ผู้เดียวนั้น ฉนนั้นนั้นเกี่ยวแล.

ขอถวายพระพร คุณแห่งความหลีกเลี่ยงใจอยู่แต่ผู้เดียวทั้งหลายเหล่านี้ ยี่สิบแปดประการ พระตถาคตเจ้าทั้งหลายมาทรงเล็งเห็นคุณทั้งหลายเหล่านี้แล้ว จึงทรงเสพความหลีกเลี่ยงใจอยู่แต่ผู้เดียว, คุณยี่สิบแปดประการ เป็นไฉน? ในโลกนี้ ความหลีกเลี่ยงใจอยู่แต่ผู้เดียว ย่อมรักษาบุคคลผู้หลีกเลี่ยงใจอยู่แต่ผู้เดียวไว้หนึ่ง, ย่อมทำอายุของบุคคลผู้หลีกเลี่ยงใจอยู่แต่ผู้เดียวนั้น ให้เจริญขึ้นหนึ่ง, ย่อมให้กำลังหนึ่ง, ย่อมปิดโทษเสียหนึ่ง, ย่อมนำความเสื่อมยศออกเสียหนึ่ง, ย่อมนำยศเข้าไปให้หนึ่ง, ย่อมบรรเทาอริความไม่ยินดีเสียหนึ่ง, เข้าไปตั้งความยินดีไว้หนึ่ง, ย่อมนำความกลัวออกเสียหนึ่ง, ย่อมกระทำความเป็นคนกล้าหาญไม่ครั้นคร้ามหนึ่ง, ย่อมนำความเป็นคนเกียจคร้านออกเสียหนึ่ง, ย่อมยังความเพียรให้เกิดยิ่งขึ้นหนึ่ง, ย่อมนำราคะให้ปราศจากสันดานหนึ่ง, ย่อมนำโทสะให้ปราศจากสันดานหนึ่ง, ย่อมนำโมหะให้ปราศจากสันดานหนึ่ง, ย่อมกำจัดมานะออกเสียจากสันดานหนึ่ง, ย่อมละวิตกเสียหนึ่ง, ย่อมกระทำจิตให้มีอารมณ์เป็นอันเดียวหนึ่ง, ย่อมกระทำใจให้สนิทหนึ่ง, ย่อมยังความรำเริงให้เกิดหนึ่ง, ย่อมกระทำความเป็นครูหนึ่ง, ย่อมยังลาภให้เกิดขึ้นหนึ่ง, ย่อมกระทำผู้หลีกเลี่ยงใจอยู่แต่ผู้เดียวนั้น ให้เป็นผู้ควรกราบไหว้หนึ่ง, ย่อมให้ถึงปิดความอิมกายอิมใจหนึ่ง, ย่อมกระทำ ความปรามิทยหนึ่ง, ย่อมให้เห็นความเป็นเองของสังขารทั้งหลายหนึ่ง, ย่อมเลิกถอนปฏิสนธิในภพเสียหนึ่ง, ย่อมให้ผลเป็นของสมณะทั้งปวงหนึ่ง, คุณของปฏิสัลลภาวะ ความหลีกเลี่ยงใจอยู่แต่ผู้เดียวทั้งหลายเหล่านี้แล พระตถาคตเจ้าทั้งหลายทรงพิจารณาเนื่อง ๆ ด้วยดี เห็นคุณทั้งหลายเหล่านี้แล้ว จึงทรงเสพปฏิสัลลภาวะความหลีกเลี่ยงใจอยู่แต่ผู้เดียว. เอกก็พระตถาคตเจ้าทั้งหลาย พระองค์สุดสิ้นความดำริแล้ว พระองค์ใคร่เพื่อจะเสวยความยินดีในสมาบัติเป็นสุขอันละเอียด ย่อมทรงเสพความหลีกเลี่ยงใจอยู่แต่ผู้เดียวแล.

ขอถวายพระพร พระตถาคตเจ้าทั้งหลายทรงเสพความหลีกเลี่ยงใจอยู่แต่ผู้เดียว โดยเหตุสี่ประการ, พระตถาคตเจ้าทั้งหลายทรงเสพความหลีกเลี่ยงใจอยู่แต่ผู้เดียว โดยเหตุสี่ประการ เป็นไฉน? พระตถาคตเจ้าทั้งหลายทรงเสพความหลีกเลี่ยงใจอยู่แต่ผู้เดียว โดยความที่พระองค์เป็นผู้มีวิหารกรรมเครื่องอยู่เป็นสุขสำราญบ้าง, โดยความที่พระองค์เป็นผู้มีคุณปราศจากโทษมากบ้าง, โดยความ

ที่ปฏิสังขลานั้น เป็นวิถีของพระอริยเจ้าไม่มีส่วนเหลือบ้าง, โดยความที่ปฏิสังขลานั้น เป็นคุณที่ พระพุทธเจ้าทั้งหลายทั้งปวงชมแล้ว ยกย่องแล้ว พรรณนาแล้ว และสรรเสริญแล้วบ้าง, พระตถาคตเจ้า ทั้งหลายทรงเสพปฏิสังขลานั้น ความหลักออกเรือนอยู่แต่ผู้เดียว โดยเหตุสี่ประการเหล่านี้แล. พระ ตถาคตเจ้าทั้งหลายทรงเสพปฏิสังขลานั้น ด้วยเหตุตั้งพรรณนามา ฉะนั้น, จะทรงเสพโดยความที่พระองค์ ยังเป็นผู้มีกิจจำต้องกระทำ หามิได้, หรือจะทรงเสพเพื่อความก่อสร้างเพิ่มเติมกิจที่พระองค์ได้ทรง กระทำแล้ว ก็หาไม่, พระตถาคตเจ้าทั้งหลายทรงเสพความหลักออกเรือนอยู่แต่ผู้เดียว โดยความที่ พระองค์เป็นผู้ทรงพิจารณาเห็นคุณพิเศษโดยส่วนเดียวแล."

ร. "ดีละ พระผู้เป็นเจ้านาคเสน ขั้ววิสัยนาของพระผู้เป็นเจ้าสมอย่างนั้น, ข้าพเจ้ายอมรับรอง อย่างนั้น."